

УДК 329.12:

Тамчі П.В.¹, Сергієнко Т.І.²

¹ студ. гр. Ю-219 НУ «Запорізька політехніка»

² канд. політ. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

ЗАРОДЖЕННЯ І РОЗВИТОК ЛІБЕРАЛІЗМУ В УКРАЇНІ

Відомо, що історично для українського народу було характерним прагнення до індивідуальної свободи і рівноправності в громадському житті. Тому є достатньо причин припускати, що українські національні традиції виступали в якості однієї з умов виникнення ліберальних ідей в Україні, бо вони відобразилися на менталітеті її народу. В роботах істориків 20-40-х рр. XIX ст. вже ясно проглядають загально-ліберальні ідеї, котрі розповсюджувалися на Україну з Заходу. Свідченням цього виступають «роздуми» А. Мартоса, що містять висловлювання про політичні свободи, республіку та конституцію. Кирило-Мефодіївське **товариство** – перша українська політична організація, в якій значну роль грала ліберальна інтелігенція. Серед них були: історик М. Костомаров, письменник П. Куліш, викладач В. Білозерський, О. Маркович, Д. Пильчиков і Тарас Шевченко.

Лібералізм поглядів кирило-мефодіївців, особливо Миколи Костомарова, яскраво проявляється в пріоритетному ставленні до людини та її інтересів у порівнянні з інтересами держави, вимогах децентралізації держави, захисті прав і свобод українського народу, збереженні та розвитку його культури. Під ліберальними ідеями маються на увазі прагнення до свободи, демократії, гуманізму. Лібералізм ґрунтується на визнанні пріоритетності прав особи, яка є вищою цінністю порівняно з колективом, нацією, суспільством та державою. Цей світогляд закріплює визнання святості та недоторканості приватної власності, гарантії прав та свобод

особи. Лібералізм як політико-економічна концепція додає до цього необхідність поділу влади, такої організації економічного господарювання, яка ставить на перше місце свободу та природні здібності особи тощо. На Галичині ліберальний рух політично оформився в 1889 р. як Національно-Демократична партія, що пізніше, у 1925-1939 рр., реформувалася у Націонал-Демократичний Альянс. Однак ліберальна українська думка продовжувала розвиватися і в Російській Імперії.

Непересічним представником ліберального руху був Михайло Драноманов. Він вважав, що завдання кожної людини, як і народу, в пізнанні себе і в прагненні йти до цивілізації разом з цивілізацією, тобто підхід Драгоманова полягав у необхідності пов'язати український національний рух та його програму з європейськими ліберально-демократичними концепціями. Лібералізм Драгоманова визначається як доктрина, відповідно до якої людська індивідуальність є вищою цінністю. Політично це виражається перш за все у розширенні та зміцненні індивідуальних прав. Драгоманов вірить, що історія свободи є історією обмеження державної влади. Недоторканність особистої сфери важливіша за участь у створенні, формуванні колективної політичної волі, а індивід з його волею є основою всіх можливих соціальних порядків. В середині 90-х років XIX ст. ліберальні ідеї в Україні отримали подальше розповсюдження. В ліберально-демократичному таборі визріває думка про необхідність об'єднання своєї діяльності, створення єдиної організації. У вересні 1897 р. зусиллями Бориса Антоновича і Олександра Кониського у Києві створюється Всеукраїнська організація громад. Туди входили земські діячі, промисловці, представники творчої інтелігенції. Це стало початком переходу українського ліберального руху від переважно просвітницької до політичної діяльності. Ліберальний напрям в українській суспільній думці накреслив, фактично, Михайло Драгоманов. Перебуваючи під впливом декабристів та представників англійського лібералізму, він обстоював концепцію суспільства, що ґрунтується на ідеї об'єднання гармонійно розвинутих особистостей. Шлях до цього ідеалу - федералізм із максимальною децентралізацією та самоврядуванням громад і областей.

За сучасних умов лібералізм стає модною в Україні світоглядною та політико-економічною концепцією. Нині близько десяти українських політичних організацій декларують, що взяли на озброєння ліберальні ідеї. Сучасний лібералізм репрезентований багатьма формами, їх статус, зміст і вплив змінюються за різних умов. Це – прояв того, що лібералізм є категорією фундаментально релятивістською, яку можна визначити тільки для певного конкретного суспільства і його соціокультурного контексту. Немає «ідеально ліберального» стану. У той же час у будь-якому суспільстві не існує такої інституції, яку не можна було б лібералізувати ще більшою мірою. Лібералізм є багатовимірним соціальним феноменом, покликаним до

життя специфічними потребами західного суспільства, яке переживало у XVIII – XIX ст.